

AVRUPA BATAKLIĐI
(HAVYAR DİPLOMASİSİ 2. BÖLÜM)
Savcılar, Yolsuzluk ve Avrupa Konseyi

İçindekiler

Satılık İnsan Hakları.....	4
Batalıkta Hayat.....	6
“İsteğiniz Emirdir”.....	8
Fiat lux.....	13
Yolsuzluğun Faturasını Ödemek.....	17
Avrupa Konseyini geri almak.....	18
Ek A – Şimdi Ne Yapılmalı?.....	20

Oyuncular

Elhan Süleymanov (AKPM üyesi) ve Luca Volonte (AKPM eski üyesi)

Müslüm Mammadov (AKPM üyesi) – Pedro Agramunt (AKPM Başkanı)

Thorbjorn Jagland

Christoph Strasser

(Avrupa Konseyi Genel Sekreteri) (AKPM'nin siyasî mahkûmlar hakkında eski raportörü)

“İhanetin” Bedelini Ödeyenler

Ilgar Mammadov

Hatice İsmailova

(siyasetçi, Şubat 2013'te tutuklandı)

(gazeteci, Aralık 2014'te tutuklandı)

Anar Mammadli

(insan hakları aktivisti, Aralık 2013'te tutuklandı)

Satılık İnsan Hakları

Temel uluslararası normları yolsuzluk vasıtasıyla işlevsiz kılmak mümkün mü? Uluslararası siyaset siyasetçilerin şahsî hırslarına göre baştan aşağı yeniden şekillendirilebilir mi? Bu iki soru günümüzde küresel çapta siyasetin yanıt bulmaya çalıştığı en önemli sorular arasında. Ancak “evet” cevabı veren bir kurum özellikle dikkat çekiyor: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin koruyucusu ve –kurulduğu 1949 yılından bu yana- dünyanın en önde gelen hükûmetlerarası insan hakları kuruluşu olan Avrupa Konseyi.

Kafkaslar’da küçük bir otokrasi olan Azerbaycan’ın liderleri, son yıllarda, en temel insan hakları standartlarının nasıl yerle bir edilebileceğini ve bir zamanlar onurlu bir duruş ve işlevi haiz bir kuruluşun dahi bu ülkenin istekleri karşısında nasıl eğilip bükülebileceğini kanıtladı. Bunu da Rusya ile işbirliği içerisinde ve aralarında eski demokrasilerin de bulunduğu bazı Avrupa ülkelerinin seçilmişlerinin desteği ile yapabildi. Bu amaçla, tüm kıtada ilerde şantaj yapılabilecek, yani açıkları olan siyasetçiler listelendi. Hemen belirtmekte fayda var: Ne bu yöntemlerin sadece Avrupa Konseyi ile sınırlı kaldığı düşünülün ne de siyasetçilerin açgözlülüğünü yalnız Azerbaycan’ın kullandığı sanılsın. Ayrıca, endişelenilmesi gereken sadece büyük çaptaki yolsuzluklar da değil.

Azerbaycan’ın yaptıkları, yıllardır ulusal parlamentolar, hükûmetler ve siyasî partiler tarafından neredeyse tam bir sessizlikle karşılanıyor. İnsan hakları STKları da konuya yeteri kadar eğilmiyor çünkü insan hakları kurumlarındaki yolsuzluklarının öncelikli ilgiyi hak etmediğini düşünüyorlar. Ciddî medya organları ise uluslararası kurumların iç siyasetlerine dair haberleri okuyucuyu cezbedici bir biçimde sunmak için debeleniyor. Oysa bu çok da zor olmamalı. Bugün Avrupa’da insan haklarına ve onu koruyan kurumlara sistemli bir saldırı var. Bir yanda değerler diğer yanda ise temel normların istikrarlı biçimde aşındırılması arasında geçen epik bir mücadele bu. Önümüzde hâlâ anlatılmayı bekleyen bir hikâye bulunuyor. Ele geçirilmiş olan kurumları geri alma savaşını yürütecek siyasî önderlere duyulan ihtiyaç da giderek kendini daha fazla hissettiriyor.

2012’de ESI uyarı mahiyetinde “Havyar Diplomasisi – Azerbaycan Avrupa Konseyi’ni Nasıl Susturdu” adlı bir rapor yayınladı. Resmî tepkiler maalesef hayal kırıklığı yarattı. Rapor uluslararası medyada yer buldu ve “havyar diplomasisi” kavramı sıklıkla kullanılmaya başlandı. Avrupa Konseyi’nde çalışan ve durumdan endişe duyan bazı yetkililer bize ulaşarak işlerin, gerçekten, anlattığımız kadar vahim olduğunu doğruladı. Ama daha fazla bir gelişme yaşanmadı. Azerbaycanlı yetkililerin tepkisi ise telaş ya da öfkeden uzak, umursamazlık şeklinde oldu. Hatta, kıdemli bir diplomat ESI’ye “Bazılarımız güldü” dedi ve ekledi: “O zamanlar istediğimiz herşeyi satın alabiliriz duygusu hakimdi.” Hukuk dışı faaliyetleri ortaya çıkan ancak bir yaptırıma tâbi tutulmayan Azerbaycanlı yetkililerin her türlü müeyyideden muaf olduklarına dair inançları daha da pekişti.

O tarihte, Azerbaycan’ının lobicileri en büyük darbeyi vurmak için hazırlanıyorlardı. Hedeflenen, 2014 yılında Bakü’nün Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi başkanlığını alması ve ülke içindeki muhaliflerin tutuklanmasının eşzamanlı gerçekleşmesiydi. İşte bu noktada “Havyar Diplomasisi” tavan yaptı. Binlerce avroluk pahalı halılar hediye olarak verildi. Hatta bir büyükelçilikte bunları koymak için özel bir oda tahsis edildi.¹ Birleşik Krallık’ta imâl

¹ Eylül 2015’te, France 2 kanalında yayınlanan bir belgesel, [“Mon président est en voyage d’affaires”](#) [Başkanım İş Seyahatinde]– Havyar Diplomasisi’ni mercek altına aldı. Odakta Fransa vardı. Filmde Cognac Belediye Başkanı, kendisine Azerbaycan’da hediye edilen bir halıyı, değerini öğrenmesi için bir Fransız gazeteciye veriyordu. Halıya 6000-8000 avro arası değer biçiliyordu.

edilen el yapımı lüks *Vertu* marka akıllı telefonlar Azerbaycan destekçilerine sunuldu. Değerli saatler, mücevherler, gümüş takımlar ve çok sayıda *MacBook* siyasetçilere, yetkililere hatta sekreterlere dağıtıldı. İş kontratları ve bedava tatillerin yanı sıra hayat kadınları da rüşvetler arasındaydı.² Bu kampanya son sürat devam ederken Azerbaycanlı siyasetçiler yapılanları gündeme getirmeye çalışanlara saldırıyorlardı.

Ekim 2012’de rejimin Avrupa’daki baş lobicisi, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM) üyesi Elhan Süleymanov Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Thorbjorn Jagland ve tüm AKPM üyelerine bir açık mektup kaleme aldı. Süleymanov, Jagland’in bir basın toplantısında dolaylı olarak ESI raporuna değinmesinden şikayetçiydi:

“Avrupa Konseyi Genel Sekreteri 4 Ekim’de düzenlediği basın toplantısında bir gazetecinin sorusunu cevaplarken bazı üzüntülü [*üzüntü verici demek istemiş olmalı*] cümleler sarf etti. Söyledikleri arasında, ‘Azerbaycan havyarı AKPM’nin bağımsızlığına gölge düşürüyor’, ‘Azerbaycan delegasyonunun AKPM üyelerine rüşvet olarak siyah havyar dağıttığı doğru ise, bu hareketi mâkul görmek mümkün değil!’” gibi ifâdeler yer alıyor.”

Süleymanov haksızlığa uğramış birinin edâsı ile sözlerine şöyle devam etti:

“Böyle yüzeysel ve asılsız iddialarla Azerbaycan’ı suçlamanın kabul edilemez olduğunu düşünüyorum. Bir üye ülkeye yönelik böylesi mesnetsiz iddiaların Genel Sekreter tarafından telaffuz edilmesi üzücü. Bu durum Avrupa Konseyi’nin en üst yetkilisi olarak kendisinin tarafsızlığına gölge düşürüyor ... Avrupa Konseyi üyesi Azerbaycan’ın prestijini, herhangi bir temeli olmadan veya kanıtı dayanmadan, tam da bir oylama öncesinde sarsmak amacıyla hareket ettiği su götürmeyen Avrupa İstikrar Girişimi neden hep son anda ortaya çıkıyor ve gündeme geliyor?”³

Avrupa Konseyi’ndeki yolsuzluğun tek götürüsünün, Azerbaycanlı gazeteci, muhalif ve genç aktivistlerin tutuklanmasına tepki verilmemesi nedeni ile yaşanan tatsızlık olduğunu fark eden birçok Avrupa hükûmeti kaygılanılacak bir durum bulunmadığına kanaat getirdi. Daha güçlü bir tepki için harekete geçtiğimizde ise “Elbette Azerbaycan yolsuzluğa bulaşmış bir ülke” ve “Evet, Avrupa Konseyi bir işe yaramıyor” türünden ifâdeler ile karşılaştık. Hatta bazıları “Ne bekliyordunuz?” diye ilâve etti. Havyar, rüşvet ve Bakü’de iktidarda olan bir hanedan ailesi... tüm bunlar gerçekte gücü olmayan bir kuruluşu ele geçiren küçük ve uzak bir ülkenin egzotik hikayesi gibiydi. Ancak, Strazburg’da sergilenen, Avrupa’nın temel değerlerinden uzak davranışlar artık eski kıtanın siyasetine ciddî boyutta gölge düşürüyor. Otokrat yönetimlerin kendilerine daha fazla güvendiklerini, kullandıkları yöntemlerin artan acımasızlığından ve liberal politikaların zemin kaybetmesinden anlamak mümkün. Avrupa’da demokratik kuruluşların ve emniyet süpaplarının bertaraf edilmesindeki kolaylık nedeni ile demokrasi çok önemli bir tehdit altında.

*Havyar Diplomasisi*⁴ adlı raporumuzundan dört yıl sonra elinizdeki çalışmamızda, yolsuzluk bataklığına daha da batmış vaziyetteki Avrupa Konseyi’ni yakından inceliyoruz. Bu sefer,

² Bu KGB tarzı “diplomasi” için başka bir örnek de yabancı ziyaretçilerin uygunsuz görüntülerinin çekilmesiydi.

³ *News.Az*, “[Elhan Süleymanov’dan Thorbjorn Jagland, Jean-Claude Mignon ve AKPM üyelerine hitaben](#)”, 11 Ekim 2012.

⁴ O zamandan beri Avrupa Konseyi’ndeki yolsuzluk krizi üzerine birçok çalışma yayınladık. “[Havyar Diplomasisi. Azerbaycan Avrupa Konseyi’ni Nasıl Susturdu](#)”, 24 Mayıs 2012; “[Bir Hayâl Kırıklığı Öyküsü. Azerbaycan Seçimlerini İzlemek veya Pedro Agramunt Niye İstifa Etmeli](#)”, 22 Ocak 2013; “[Strazburg’ta Hesaplaşma. Ekim 2012’de Yapılan Siyasî Mahkûmlar Oturumu](#)”, 15 Şubat 2013;

Strazburg'da kurulu rüşvet çarkının baş aktörü Elhan Süleymanov da dahil olmak üzere, Parlamenterler Meclisi'nde rüşvet verenlerin listesini yayınlıyoruz. Önce ilgili parlamenterin tepkisini ölçmek için değerli hediyelerin sunulduğu ziyaretlerle başlayan, sonraları ise çok büyük paraların söz konusu olduğu uzun vadeli sözleşmelerle vites arttıran AKPM'deki bu yolsuzluk çarkının nasıl döndüğünü gözler önüne seriyoruz.⁵ Bu serinin üçüncü bölümünde ise ne yapılması gerektiğine dair önerilerde bulunacağız.

Bataklıkta Hayat

24 Mayıs 2012'de ESI "Havyar Diplomasisi" raporunu yayınladığında Avrupa'nın özellikle bir şehirde çalışma büyük bir ilgi ile okundu. O şehir, Avrupa Konseyi'nin bulunduğu Strazburg'tu. Rapor orada çalışanların çoğunun bildiği bir gerçeğe parmak basıyordu. 2001'de Azerbaycan'ın Avrupa Konseyi'ne üye olması ile başlayan, bir dönem AKPM Başkan Yardımcılığını da yürüten İlham Aliyev'in 2003'te Azerbaycan Devlet Başkanı olması ile daha da belirginleşen bir gerçek. 2005 yılında Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının tamamlanması ile beraber Azerbaycan devletinin kasaları petrol gelirleri ile dolunca, havyar diplomasisi hız kazandı. İlk raporun yazımı aşamasında Azerbaycan kaynaklarının ESI'ye verdiği bilgiye göre, Bakü, etkisini arttırmak için bir strateji geliştirmişti:

"Birçok milletvekili düzenli olarak Azerbaycan'a davet edilip, kendilerine cömert ödemeler yapılıyordu. Normal bir yılda en az 30-40 kişi çağrılıyor, bazıları ise defaatle konferanslarda, etkinliklerde, bazen de yaz tatillerinde ağırlanıyorlardı. Bunlar gerçek tatillerdi. İpek halılar, altın veya gümüş objeler, içkiler, havyar ve para hediyeler arasındaydı."⁶

ESI raporunun yayınlanmasından bir gün sonra, 25 Mayıs 2012'de, AKPM'deki Avrupa Halk Partisi (AHP) grubunun sekreteri Denise O'Hara, grup başkanı İtalyan Hristiyan Demokrat Luca Volonte'ye "Azeri lobisinin çığırından çıktığı" uyarısının yer aldığı bir e-posta yazdı. Volonte geri dönüş yaparak, raporu okuduğunu, "şaşırdığını ve üzüldüğünü" belirtti. Ancak grup başkanı yolsuzluğa dair bir kanıt olmadığına vurgu yaptığı cevabında Rus gazını destekleyen çıkar gruplarının veya Ermeni lobisinin raporun arkasında olabileceğini îma ediyordu. Kim Azerbaycan'ın AKPM'deki eleştirileri susturmaya çalıştığına *ciddi olarak* inanabilirdi?

Aslında Luca Volonte hiç şaşırılmıyordu. ESI raporunun yayınlanmasından bir ay önce, kendisi Bakü'ye özel bir ziyaret gerçekleştirmiş ve Aliyev rejimine nasıl hizmet edebileceğine dair pazarlıklar yapmıştı. Volonte, Bakü'ye 10 Nisan 2012'de vardı. AKPM üyelerinden Elhan Süleymanov ve onunla çalışan, -bir Azerbaycanlınının tabiri ile- "zarf taşıyıcısı" olan Müslüm Mammadov ile buluştu (Mammadov Ocak 2016'da AKPM üyesi oldu). İtalyan parlamenter,

["Azerbaycan Fiyaskosu: 23 Ocak 2013 Oturumunda AKPM'de Yapılan Görüşme"](#), 21 Şubat 2013; ["Gözden Düşen bir Kurum - Azerbaycan ve Bildiğimiz Tarzda Seçim İzlemenin Sonu"](#), 5 Kasım 2013; ESI, ["Azerbaycan'daki Siyasî Mahkûmların Birleştirilmiş Listesi"](#) (Liste, Resul Caferov önderliğindeki çalışma grubu tarafından belirlenen dosyalardan oluşuyor), 26 Kasım 2016. Ayrıca ESI'nin ["Havyar Diplomasisi, Savcılar, Yolsuzluk ve Avrupa Konseyi"](#) başlıklı İnternet sitesine ve *Journal of Democracy*, Temmuz 2015 sayısında Gerald Knaus'un kaleminden ["Utancın Sonu"](#) adlı çalışmalara bakınız.

⁵ ESI'nin bu konudaki araştırmaları uzun yıllara yayıldı. Bu süre zarfında Azerbaycan, Belçika, Fransa, Almanya ve İtalya'ya giderek, insan haklarına uyumu gözlemlene alanında yitirilen ahlâki bütünlüğünü geri kazanmaya gönül vermiş onlarca insanla konuştuk. Görüşüklerimizizin çoğu isimlerinin gizli kalmasını istediler. Elinizdeki çalışmada ulaştığımız sonuçlar bizim bulgu ve çıkarımlarımız ancak bu cesur insanlar olmasaydı bu raporun yazılamayacağını da belirtmek isteriz.

⁶ ESI, ["Havyar Diplomasisi - Azerbaycan Avrupa Konseyi'ni Nasıl Susturdu"](#), 24 Mayıs 2012, s. 1-2.

Bakü’de, Azerbaycan’ın Mayıs 2014’te Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi başkanlığını devralmasına kadar olan sürede ülkenin imajını nasıl iyileştirebileceği üzerine fikirlerini açıkladı.

Bu Volonte’nin Bakü’ye ilk seyahati değildi. Rejimle samimî ilişkisi Temmuz 2011’de başlamıştı. Dönüşünde Volonte, Süleymanov’a içten (!) bir teşekkür mesajı yolladı:

“Sevgili Elhan, herşey için teşekkürler!!! Sayende çok ilginç bir ülke keşfettim ve dostluğumuzun da geliştiği bir gerçek!! Verdiğin hediyeler hem zevkli hem de değerli, teşekkürler!!!”

Pek çok irtibatı olan deneyimli bir politikacı Luca Volonte 1966’da Lombardiya bölgesinin, Milano’ya yakın, acıbadem likörü Amaretto ile tanınan küçük kasabası Saronno’da dünyaya geldi. Gençken etkili bir sivil İtalyan Katolik hareketi olan Dinî Bütünleşme ve Özgürlük Kardeşliği’ne katıldı.⁷ 1996’da Silvio Berlusconi’yi destekleyen küçük oluşum Hristiyan Demokrat Parti’den İtalyan Parlamentosu’na girdi. 2011-2013 arasında AKPM’de tam zamanlı bulunan bir üye olarak Meclis’teki en büyük grup AHP’nin lideriydi. 2013 itibarı ile milletvekilliği sona erdi.

Ağustos 2012’de Volonte, Elhan Süleymanov’a Vatikan’daki tanıdıklarını devreye sokarak yardım eli uzattı. Ancak işler beklediği gibi gitmedi. Azerbaycan Devlet Başkanı’nın eşinin başında bulunduğu Haydar Aliyev Vakfı’nın Roma’da zaten bir çok irtibatı mevcuttu. O sene bu vakıfla Aziz Markelinos ile Aziz Petros’un yeraltı mezarlarının restorasyonu için bir anlaşma imzalanmıştı.⁸ 14 Kasım 2012’de konuşmacıların Vatikan ile Azerbaycan arasındaki yakın bağlara övgüler yağdırdığı Azerbaycan kültürü hakkındaki bir serginin⁹ açılışına katılan Volonte, Azerbaycanlı yetkililerin tutumundan dolayı çabalarının yeterince takdir edilmediğini kanısına varmıştı. Açılışın akşamında Süleymanov’a bir e-posta göndererek sitemde bulundu: Bana selam bile vermediler. (Başpiskopos Salvatore Rino) Fisichella’nın önünde küçük düştüm...Bu anlamsız aşağılanmanın sebebini anlayamıyorum. Bu resmî ve siyasî tavrın bir bedeli olacak elbet...Beni dost olarak görmüyorlar.”

20 Kasım’da Volonte’ye hitaben, “Çok Sevgili Dostum” diye başlayan cevabında Süleymanov şöyle diyordu:

“Bu yazdıklarımıza çok üzüldüm ... Tüm olanlar için özürlerimi lütfen kabul buyurun. Bu incinmeyi tamir için kelimelerin yetersiz kalacağını farkındayım. Tüm ilişkilerimizi, sizin yol göstericiliğiniz ve çalışmalarınız sayesinde geliştirdim. Başkanlığı bilgilendirip neticeden sizi derhal haberdar edeceğim. Sadık dostunuz, Elhan.”

21 Kasım’da Volonte, Müslüm Mammadov için talimatlar içeren ve daha sonra polis in ofisinde ele geçirdiği iki belge düzenledi. Birincisi Volonte’nin Novae Terrae (Yeni Topraklar) adlı şahsî vakfının banka hesabının bilgilerini ve 100,000 avroluk bir ödeme talebini içeriyordu. Belgede aynı zamanda, yarısı “50’lik ve 100 avroluk banknotlar halinde” nakit verilmek, diğer yarısı ise LGV adlı bir şirketin banka hesabına havale yapılmak üzere Volonte için 30,000 avroluk aylık bir ücret ödenmesinden de bahsediliyordu. İkinci belge,

⁷ [“Dinî Bütünleşme ve Özgürlük Hareketi”](#), Dinî Bütünleşme ve Özgürlük resmî İnternet sitesi. *National Catholic Reporter*, [“Conservative Catholic group gripped by scandal”](#) [Muhafazakâr Katolik Grup Skandala Bulaştı], 02 Mayıs 2012.

⁸ Papalık Kültür Konseyi, [“The Treasure of Azerbaijan”](#) [Azerbaycan’ın Hazineseleri].

⁹ Haydar Aliyev Vakfı, [“Treasures of Azerbaijan through the Wave of History”](#)[Tarih Boyu Azerbaycan Hazineseleri], 15 Kasım 2012.

250,000 avroluk bir transferin Milano’da Volonte’nin eşinin adına kayıtlı LGV şirketinin hesabına yapılması ile ilgiliydi. Bu şirketin kurulması talimatı, Volonte tarafından muhasebecisine birkaç hafta önce verilmişti. Amaç Bakü’nün para gönderebileceği bir yapı kurmaktı. Şirketin ismi İtalyan siyasetçinin adının baş harflerinden (Luca Giuseppe Volonte) oluşuyordu: LGV.

14 Aralık 2012’de Yeni Topraklar Vakfı’na 100,000 avro değerindeki ilk havale gerçekleşti. Para üç gün sonra hesaptaydı. 220,000 avroluk ikinci havale ise 2012 Noel’inin arifesinde LGV’nin banka hesabına yapıldı. Paralar Birmingham’da kayıtlı Metastar Invest ve Pasifik Okyanusu’nda bulunan bir dizi volkanik ada ve mercan kayalıklarından oluşan Marshall Adaları’nda kayıtlı Jetfield Network Limited adlı iki şirketten ve biri Estonya diğeri Letonya’daki iki bankadan gönderilmişti. Birinci havale “Danışmanlık hizmetleri için” (yazım hataları orijinal metinden kaynaklıdır) şeklinde açıklanmıştı. Bu yol, bir AKPM üyesinden (Elhan Süleymanov) bir diğere (Luca Volonte) ödeme yapıldığı belli olmasın diye seçilmişti.

“İsteğiniz Emirdir”

Elhan Süleymanov, Azerbaycan’ı Avrupa Konseyi’nde savunma ve lobi yapma gayretlerinde uzun bir süre anahtar konumdaydı. AKPM’ye Ocak 2011’de yedek üye olarak girmişti. Sovyet Azerbaycan’ı döneminde ortaokul ve lise öğretmenliği yapan ve Kültür Bakanlığı’nda görevli olan Süleymanov, 2005’ten beri Azerbaycan’da Vatandaş Cemiyetinin İnkışafına Yardım Derneği (AVCİYD) adlı sivil toplum kuruluşunu yönetmekteydi. Bu dernek kısa sürede, Bakü’de düzenlediği konferanslara Avrupalı siyasetçileri davet ederek havyar diplomasisinin hayata geçirilmesinde önemli rol oynamaya başlamıştı.

Süleymanov 2011’de iki kitap yayınladı. İlk kitap, Azerbaycan’ın Avrupa Konseyi ile ilişkileri üzerineydi. Metindeki düzeltmeleri AKPM’nin eski üyesi Alman siyasetçi Eduard Lintner yapmıştı.¹⁰ İkinci kitap ise siyasî mahkûmlar konusundaydı. Bu konu AKPM’deki ilk gününden itibaren Süleymanov’un yapılacaklar listesinin tepesinde yer aldı. Katıldığı ilk AKPM oturumunda bu konu tartışılmıştı. Verdiği ilk söyleşide de AKPM Hukuk Komisyonu tarafından Azerbaycan’daki siyasî mahkûmların durumunu incelemek ile görevlendirilen raportör Alman Sosyal Demokrat Milletvekili Christoph Strasser’i hedef almıştı. Süleymanov’un “AKPM’nin genel kurul toplantısında ölçü belirlenmeden [*değerlendirme ölçütlerini kastediyor olmalı*] herhangi bir raportörün Azerbaycan’ı ziyaretine olur vermek için bir neden göremiyorum”¹¹ beyanından sonra, Strasser’in raportörlük dönemi boyunca, görevini yerine getirebilmek için yaptığı üç vize başvurusu da -daha önce AKPM’nin başka yerlerde görevlendirdiği hiçbir izleme heyetinin karşılaşmadığı bir hiçe sayma tavrı ile- Bakü yönetimi tarafından reddedildi.

2011’de Süleymanov, Strasser’e karşı yürüttüğü kampanya ile ilgili olarak Volonte ile temasa geçti. 21 Kasım’da “Strasser’in durumu ile ilgili” bazı dosyaları İtalyan parlamentere yolladı. 19 Haziran 2012’de Mammadov, Volonte’ye Strasser’in yazdığı “Siyasi mahkûmların tanımı” ve “Azerbaycan’daki siyasî mahkûmlara dair gelişmeler” konulu iki rapor ilettili. Mammadov

¹⁰ Elhan Süleymanov (AVCİYD), “[Azerbaycan: Avrupa Konseyi’nin 10 Yıllık Bir Üyesi](#)”, 2011. Lintner AKPM izleme komitesinin 2006 ve 2007 yıllarında başındaki isimdi. AKPM’den ayrıldığında “Gesellschaft zur Forderung der deutsch-aserbaidschanischen Beziehungen” adlı kurum aracılığı ile Almanya’da Azerbaycan lehine lobi faaliyetlerine girişti.

¹¹ APA, “[Parlamenter Elhan Süleymanov: AKPM’nin genel kurul toplantısında siyasî mahkûm kavramı ile ilgili ölçü belirlenmeden herhangi bir raportörün Azerbaycan’ı ziyaretine olur vermek için bir neden göremiyorum’ – Söyleşi](#)”, 01 Şubat 2011.

şöyle diyordu: “Sevgili Dostum, iki raporda ekte. Hemen üzerlerinde çalışmaya başlıyoruz. AHP’ye yolladığım e-posta için teşekkürler! Çok iyi oldu! Bu tabii ki aramızda. Her şey için tekrar teşekkürler. Samimiyetle, Müslüm.” Böylece, AKPM üyeleri arasında Strasser’e karşı bir koalisyon oluşturma gayretleri hızlandı.

03 Ekim 2012’de AKPM’de “siyasî mahkûm” tanımına dair yapılan çok önemli oylamada Strasser’in hayretler içerisinde kalmasına yol açan bir tatsızlık yaşadı. Söz konusu oylamada 2009’da onu atayan ve geçmişte iki defa (Haziran 2010 ve Haziran 2012) onun siyasî mahkûm tarifini onaylayan Hukuk Komisyonu üyelerinin çoğunluğu, Azerbaycan ve savunucuları tarafından kuvvetle desteklenen bir değişiklik lehine tavrı aldılar. Değişiklik metni şöyleydi:

“Parlamenteler Meclisi siyasî mahkûm tanımlanması için ölçütlerin yorumlanması ve uygulanmasında yetkinin, münhasıran, *temel hak ve özgürlüklerin ihlallerini değerlendirmede yegâne merci* konumundaki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne ait olduğunu teyit eder.”¹²

Genel kuruldaki tartışmada Strasser duruşundan taviz vermedi. Alman parlamenter Meclise şöyle hitap etti:

“Burada bazılarının ifade ettiği gibi, konunun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin uhdesine bırakılmasının daha doğru olacağı ve bu nedenle Parlamenteler Meclisi’nin görüş bildirmekten kaçınması gerektiği yönündeki yaklaşıma katılmıyorum. Bu yaklaşım kabul görürse, AKPM üyeleri temelli olarak evlerine dönebilirler.”

Neticede Strasser’in savı galip geldi. Değişiklik az bir farkla reddedildi. Strasser’in teklif ettiği siyasî mahkûm tanımı benimsendi. Elhan Süleymanov çok öfkelenmişti. Artık tümüyle Ocak 2013’te yapılacak Azerbaycan’daki siyasî mahkûmlar konulu oylamaya odaklanacaktı.

24 Kasım’da Luca Volonte, o sıralarda İzleme Komitesi’nde Azerbaycan rapörtörü olan Valensiyalı muhafazakâr İspanyol senatör ve işadamı Pedro Agramunt’a hitaben aşağıdakileri yazdı:

“... yeni kısım Strasser Raporu hakkında olmalı. Her halükârda benim tavsiyem ‘İzleme Toplantısı’ sırasında bu kısmı gündeme getirip tartışmaya açması için Bay Del Bono’yu [*muhtemelen Sosyalist grubun Maltalı üyesi Joseph Debono Grech’i kastediyor*] ikna etmeniz. Böylece Sosyalist Grup içindeki bölünmede belirginleşir!!!”

Volonte, Pedro Agramunt’un önemli bir aktör olduğunu biliyordu. Pek az AKPM üyesi - Azerbaycan’ı Agramunt kadar sık ziyaret etmişti. İspanyol parlamenter, AKPM adına seçimleri izlemek için, 2003, 2005, 2010 ve 2013’de bu ülkeye gitmişti. Agramunt ısrarla Bakü’nün insan hakları sicilini savunuyordu.¹³

15 Aralık 2012’de Volonte, Müslüm Mammadov’a lobi yapma konusunda bir strateji önerdi:

“Çok miktarda dostumuzun adını oylama öncesi tartışmada öne çıkarmalıyız. Her siyasî grup için bir kişi önermeliyiz: [Luigi] Vitali’ye ve/veya Yunanistan’ın eski bakanına

¹² Daha fazla bilgi için, [“Strazburg’da Hesaplaşma. Ekim 2012’de Yapılan Siyasî Mahkûmlar Oturumu”](#), 15 Şubat 2013.

¹³ Pedro Agramunt hakkında daha fazla bilgi için, [“Bir Hayâl Kırıklığı Öyküsü. Azerbaycan Seçimlerini İzlemek veya Pedro Agramunt Niye İstifa Etmeli”](#), 22 Ocak 2013.

Avrupa Halk Partisi için, [Tadeusz] Iwinsky ve diğerlerine Sosyalistler için, [Michael] Hancock ve Bob'a [Robert Walter] Avrupalı Demokratlar için, Jordi Xucla Costa veya diğerlerine de Liberaller için aday olmalarını salık verirken iyi olur. Eğer gruplar oylamada 'serbest davranma' kararı alırsa, bu kişiler tavırlarını Pedro'dan yana, yani Strasser'e karşı koymalıdır."

Bütün bu "dostlar" Bakü'yü savunma çabalarının yıllardır merkezinde yer alan isimlerdi. AHP üyesi İtalyan Luigi Vitali Adalet Bakanlığı'nda 2004-2006 arasında müsteşardı. Azerbaycan'a defalarca giden eski bir Polonyalı komünist olan Tadeusz Iwinski 1992'den beri AKPM üyesiydi. Ocak 2011'de Azerbaycan genel seçimleri hakkında için akıl sınırlarını zorlayıcı boyutta olumlu bir rapor verdi.¹⁴ Kuzey Dorset'ten bir İngiliz muhafazakâr olan ve Bakü'nün sicilinin sürekli savunucuları arasında yer alan Robert Walter ise AKPM'de Avrupalı Muhafazakarlar'ın (o zamanki adıyla Avrupalı Demokratlar, ADG) lideriydi. Sonraları Avrupa Liberal ve Demokratlar İttifakı'nın (ALDİ) başına geçen Jordi Xucla da her zaman Azerbaycan'ın lehine oy kullanan bir İspanyol vekildi.

Son olarak, yıllarca Azerbaycan'ı savunmada anahtar rol üstlenen 1997'den beri AKPM üyesi olan İngiliz liberal demokrat Michael Hancock AKPM adına seçimleri izleme görevini 2008 ve 2010'da yerine getirdi. O dönemde seçimlerin kuralına uygun cereyan ettiğine dair beyanlar veren Hancock, AGİT'in önyargılı olduğunu iddia ettiği seçim gözlemcilerini de hedef tahtasına oturtmuştu. Ocak 2011'de Azerbaycan'ın demokratikleşme ve hukuk devleti inşasındaki hızlı ilerlemelerini öven bir açıklamaya imza atan Hancock, Birleşik Krallık parlamentosunda, tüm partilerden katılımcıları bulunan Azerbaycan Dostluk grubunun başkan yardımcısıydı. İngiliz parlamenter seçim bölgesinde adının karıştığı seks skadalı nedeni ile Eylül 2014'de Liberal Demokratlar'dan istifa etti. Kendi ifâdesi ile "kırmızı çizgiyi aşan uygunsuz davranışlar" sergilemişti.¹⁵

Azerbaycan taraftarları oylamaya katılımın başarı getireceği anlamıştı. 12 Ocak 2013'de Volonte, Müslüm Mammadov'a yeniden yazarak, 20 Ocak akşamı yani siyasî mahkûmlar hakkındaki oylamanın hemen öncesinde düzenlenecek yemeğe AHP üyelerinden katılımın düşük olacağına dair endişesini ilettiler: "Pedro [Agramunt] ve [Luigi] Vitali'ye *başka tanıdıkları varsa onları da çağırılmalarını* söyledim." Nihayet, Volonte Mammadov'dan Alman AKPM üyesi Hristiyan Demokrat Axel Fisher'in AHP yemeğine katılmasını sağlamasını istedi.

¹⁴ Daha fazla bilgi için, "[Havyar Diplomasisi – Azerbaycan Avrupa Konseyi'ni Nasıl Susturdu](#)", 24 Mayıs 2012.

¹⁵ *The Guardian*, "[Former Lib Dem MP Hancock apologises over inappropriate conduct](#)" [Eski Liberal Demokrat Vekil Hancock Uygunsuz Davranışları İçin Özür Diliyor], 18 Haziran 2014.

Axel Fischer (Almanya), 2016'dan bu yana AKPM'de AHP'nin lideri

23 Ocak'taki oturum Strasser için bir aşağılanmaya dönüştü. Tadeusz Iwinski konuşmasında, "Azerbaycan'ın vaat ve yükümlülüklerini yerine getirmeye devam edeceğine kâniyim" dedi.¹⁶ Michael Hancock ise Strasser'in raporuna şöyle bir yorum yaptı:

"Acaba İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün İnternet sitesindeki listelenen, aralarında Arnavutluk, Ermenistan, Belçika, Bosna, Bulgaristan, Hırvatistan, Gürcistan, Yunanistan, Macaristan, Sırbistan, Türkiye, Ukrayna ve Birleşik Krallık'ın da bulunduğu tüm ülkeler, sivil toplum kuruluşları ve İnternet siteleri vasıtasıyla ile böyle bir uzaktan incelemeye tâbi tutulacaklar mı? Çünkü Bay Strasser'in yaptığı tam da bu ... Eğer biz Bay Strasser'in raporuna oy verirsek -Tanrı korusun, umarım yapmayız- bunun devamı gelir. Benzer raporlar zaman içerisinde başka ülkeler için yazılır. Şayet yazılmaz ise, Azerbaycan ve hakkında rapor yazılan bir sonraki ülke, haklı olarak sadece kendilerinin hedef haline getirildiğini düşünür. Bu ne âdil ne de doğru bir yol. Meclis bunu hoşgörmemeli."¹⁷

Robert Walter, Meclis'te herkesin bildiği, Strasser'in üç vize müracaatının da Bakü tarafından reddedildiği hususunu yok sayarak şunları dile getirdi:

"Ne acıdır ki, Hukuk İşleri ve İnsan Hakları Komisyonu raportörü Bay Strasser ... Azerbaycan'a hiç gitmeyi denemeden, sadece bloglara, sivil toplum kuruluşlarının raporlarına ve kulaktan dolma bilgilere dayanarak sonuçlar çıkartıyor."¹⁸

Pedro Agramunt da Strasser'e şiddetle karşı çıkarak Azerbaycan'da siyasî mahkûm sorunu olmadığını öne sürdü:

"Görünen o ki sadece bir kişi bu durumda ve onun da ivedilikle serbest bırakılacağı sözünü aldım. Ayrıca hükûmet bana raporu yazdığım sırada serbest olan dokuz kişinin tekrar hapse atılmayacağını taahhüt etmiş bulunuyor."

Agramunt doğrudan Strasser'in raporundaki bulguları hedef aldı:

"Diğer bütün dosyalarda cinayet, terör vesaire gibi başka suçlardan da bahis var. Bunlara zimmet ve yolsuzluk gibi ekonomik suçlardan hüküm giyen eski bakanların davaları da dahil. Elbette bunları siyasî mahkûm addetmiyorum."

¹⁶ ESI, "[Azerbaycan Fiyaskosu: 23 Ocak 2013 Oturumunda AKPM'de Yapılan Görüşme](#)", 21 Şubat 2013.

¹⁷ A.g.e.

¹⁸ A.g.e.

Agramunt hiçbir zaman kendisinin ve mesai arkadaşlarının genellikle yönetimin temsilcileri ile görüştüğü kısa Bakü ziyaretlerinde bu bilgileri nasıl topladığını açıklamadı. Beklenildiği gibi, hem Rus hem Azeri konuşmacılar Agramunt'un raporuna övgüler yağdırdı. Hatta Fransız Parlamentosu'nun Aliyev yanlısı üyesi Thierry Mariani, "Strasser'in Azerbaycan'a vize alamamasını üzücü bulduğunu ama İzleme Komitesi'nin eş raportörlerinin [*Agramunt'u kastediyor*] kolaylıkla vize alabildiğini" söyleyerek bu durumdan Bakü yetkililerden ziyade Strasser'in sorumlu olduğunu îma etti.¹⁹

Sonuçta Strasser'in sunduğu metin 125'e karşı 79 oyla reddedildi. Azerbaycan, daha önce benzeri görülmemiş bir şekilde, AKPM parlamenterlerini harekete geçirmeyi başarmıştı. AKPM'in tarihinde insan hakları konulu bir karar için en yüksek katılımın gerçekleştiği oylama bu 2013 oylaması olmuştu. Azerbaycan'ın yanında yer alanları da bu yolla tespit etmek artık mümkündü. Rusya'nın 18 üyesi de oradaydı ve tümü Bakü'nün lehine oy kullandı. 10 Türk üyenin hepsi, 11 İspanyol üyenin 9'u (Pedro Argamunt dahil), 12 İtalyan üyenin 9'u ve Birleşik Krallık (8), Ukrayna (6) ve Fransa (7) üyelerinin çoğunluğu da lehte tavır aldı.²⁰ Diğer yandan değişik siyasî partilere mensup 11 Alman metni destekledi (Axel Fischer oy kullanmadı). 6 İsveçli üyenin hepsi, İsviçre, Finlandiya, Norveç ve Baltık ülkelerinden gelen vekillerin çoğunluğu da yine Strasser'in safında yer aldı.²¹

Luca Volonte cephesindeki gelişmelere gelince: Süleymanov'un bu başarılı diplomasisinden sonra Volonte oynadığı rolünün görmezden gelinmesinden endişe duymaya başladı. İtalyan parlamenter 28 Ocak 2013'te muhasebecisine şöyle yazdı: "Müslüm'le görüşüp konuları açıklığa kavuşturdu mu? 31 Ocak'tan önce son bir havale yapacaklar." Şubat'ta Bakü'ye bir ziyaret daha düzenlemek için Süleymanov'a yazan Volonte'ye 29 Ocak'ta Süleymanov'dan cevap geldi:

"Sevgili Dostum, bu tarihler benim açımdan uygun. Ama daha önce de anlaştığımız gibi tarihleri dostumuz Pushkov ile de teyid etmeliyim. Tarihler ile ilgili onun ne dediğini en kısa zamanda sana bildireceğim. Seni yeniden görmek için sabırsızlanıyorum. Selamlar, Elhan."

Bahsi geçen ortak arkadaş AKPM'deki en kalabalık ülke delegasyonunun yani Rusya delegasyonunun o sıralar başında bulunan Alexei Pushkov'du. Volonte, Süleymanov'a cevap yazdı:

"Selam, zaferinden sonra beni unuttun mu.... ☺"

Süleymanov cevabında Volonte'yi rahatlatmayı ihmâl etmedi:

"Sevgili Dostum, şu anda Varşova'dayım. Arkadaşımdan haber alır almaz sana bilgi vereceğim. Sana duyduğum saygının ölçüsüyle seni daha da şaşırtabileceğimden eminim. Sen benim sonsuza kadar en has dostumsun. Dostlarımı hiçbir şeye değiştirmem. Bu

¹⁹ Nicolas Sarkozy'nin eski bakanlarından Mariani, France 2 kалаında yayınlanan Fransız yapımı belgeselde Azerbaycan'ın sağlam bir dostu olarak tanıtılıyor, "[Mon président est en voyage d'affaires.](#)" [Başkanım İş Seyahatinde].

²⁰ Strasser'in metni aleyhine oy kullanan İtalyan vekiller: Luca Volonte, Rossana Boldi, Gennaro Malgieri, Pasquale Nessa, Andrea Rigoni, Giacomo Santini, Giuseppe Saro, Giacomo Stucchi ve Giuseppe Valentino. Lehte tavır alanlar yer alan iki vekil: Giuliana Carlino (merkez sol) ve Paolo Corsino (merkez sol). Çekimser kalan tek vekil: Renato Farino (merkez sol).

²¹ "[Azerbaycan Fiyaskosu: 23 Ocak 2013 Oturumunda AKPM'de Yapılan Görüşme](#)" adlı ESI çalışmasında yer alan [Azerbaycan'ın Lehine ve Aleyhine Oy Kullananları Gösteren Tablolara](#), 21 Şubat 2013.

konudaki felsefem şu: Dostu olmamak kötü bir şey, dostunu kaybetmek ise bir felaket. Hiç kimse hayatında böyle bir felaket yaşamamalı!”

31 Ocak 2013’de Volonte Meclis’e siyasî mahkûmlar konulu yeni bir karar için teklif sundu. Bu aslında kendisinin Azerbaycan’a baskı yapmak için bulduğu bir yöntem. Bir gün sonra ise Meclis Sekreterliği’ne bir e-posta yollayarak teklifi geri çekme girişiminde bulundu. Sonra da bu e-postayı Mammadov’a yollayarak altına şu notu düştü: “İsteğinizi emir telakki ederim. Bakü’de Elhan ve Pushkov ile bir toplantı yaparak yeni karar teklifine son şeklini vermemiz gerektiğini düşünüyorum.”

Volonte’nin inadı sonuç verdi. 31 Aralık 2014’e kadar vakfının ve şirketinin hesaplarına birçok havale daha yapıldı. Takip eden iki yıl içerisinde, İtalyan parlamenter Azerbaycan’dan 2 milyon avrodan fazla para aldı.

Volonte’ye havale edilen Azerbaycan parası

Tarih	Miktar (€)
17 Aralık 2012	100,000
27 Aralık 2012	220,000
19 Mart 2013	180,000
10 Temmuz 2013 - 31 Aralık 2013	630,000
23 Ocak 2014 - 31 Aralık 2014	1,260,000
Gelen para	€ 2,390,000

Fiat Lux²²

İtalya’da ceza muhakemesi ile ilgili işlemler *notizia di reato* yani bir suçtan haberdar olan savcının yazdığı suç duyurusu ile başlar. 27 Haziran 2014’de, Milano Savcılığı, Milano yakınlarında küçük bir kasaba olan Barlassina’daki Banco di Credito Cooperativo yöneticilerinin dikkatini çeken, LGV hesaplarına Aralık 2012 ve Mart 2013 tarihlerinde yapılan ve Luca Volonte’nin açıklayamadığı 220,000 avro ve 180,000 avro değerinde iki havale ve Volonte hakkında suç duyurusunda bulundu.

Dolambaçlı yollar – Azerbaycan parasının Volonte’ye ulaştırılma yöntemleri

Şirket	Kayıtlı olduğu yer	Aracı	Miktar (€)
Metastar Invest LLP	Birmingham (UK)	Danske Bank (Estonia)	100,000
Jetfield Networks Limited	Marshall Islands	Baltikums Bank (Latvia)	220,000
LCM Alliance LLP	Potters Bar (UK)	Danske Bank (Estonia)	180,000
Polux Management	Glasgow (UK)	Danske Bank (Estonia)	630,000
Hilux Services LP	Glasgow (UK)	Danske Bank (Estonia)	1,260,000

13 Şubat 2015 Cuma günü Milano’daki mahkeme Volonte’ye savcılık soruşturmasının genişletileceği yönünde bilgi verdi. Cumartesi günü Volonte, Yeni Topraklar Vakfı’nın Milano ofisinde çalışan üç kişiye bir e-posta yolladı:

“Pazartesi, Salı tam gününüzü ve Çarşamba günün sabahını bir proje üzerinde güncelleme yapmaya ayırmanız lâzım. Saat dokuzdan önce gelin ki size izahatı yapayım ve hemen çalışmaya başlayabilin. Teşekkürler/Luca.”

²²

Latince: Aydınlansın!

Pazar günü, iki çalışan ile Volonte ile ofiste buluştu. Volonte 2012 ve 2013’de LGV’nin Azerbaycan için yaptığı çalışmaların detayları ile ilgili bir rapor hazırlamalarını istedi. Pazartesi günü Volonte bu iki kişiden birini arayarak “Herşeyi çıkardın mı?” diye sordu. Cevap “Evet, USB bellek çubuğuna yükledim” oldu.

17 Şubat sabahı saat 07:00’de Volonte’nin karısı bu iki çalışandan birine o gün ofise gitmemelerini gerektiğini ilettiler. Ancak diğer çalışan durumu geç öğrendiği için polisin arama yaptığı ofise varmış bulunuyordu. Polis baksi geçen USB çubuğuna el koydu. İçinde “vakıf” başlıklı bir dosya vardı. İçinde “LGV Raporu 2012” adlı bir alt dosya, onun muhtevasında ise 15 Şubat 2015’de oluşturulmuş LGV “çalışma planı” ve 16 Şubat 2015’de oluşturulmuş “LGV’nin 2012 senesi” adlı iki belge bulunuyordu. Milanolu savcıların başlattığı soruşturma bugün hâlâ devam ediyor. Savcılar Volonte’nin kamusal görevi çerçevesinde yolsuzluk ve para aklamadan suçlu olup olmadığını ortaya çıkarmaya çalışıyorlar.²³

21 Kasım 2016’da İtalyan devlet televizyonu RAI “Havyar Demokrasisi” adlı bir belgesel yayınladı.²⁴ Belgeselde “ESI’nin Avrupa Konseyi’ndeki Azerbaycan lobisine dair ilk raporu yazdığı” belirtildi. Belgeselde “Ocak 2013’de muhafazakâr grubun aleyhine dönmesini sağlayan Luca Volonte’ydi” diyen Christoph Strasser ile yapılan görüşmeye yer verildi. Luca Volonte’ye de kendisine yöneltilen suçlamalarla ilgili sorular yöneltilti.

RAI: Bir vakfa yollanan paraların Seyşeller’den, Belize’den ve British Virgin Adaları üzerinden gelmesi normal mi?

Volonte: Bilmiyorum, bu tür konuları, uygulamaları pek bilmiyordum ben. Dolayısıyla herhangi bir ... uygunsuz niyet veya nihâi başka bir amaç olabileceği aklıma gelmedi.

RAI: Yeni Topraklar Vakfı’na Elhan Süleymanov’un AVCIYD adlı STK’sı ile yapılan anlaşma uyarınca ödeme yapıldı. Yani bir sözleşme imzaladı bir tarafta vakıf öbüründe...

Volonte: Danışmanlık. Vakıf bir anlaşma yaptı...bir sözleşme.

RAI: On yıl boyunca?

Volonte: Anlaşmada on yıl boyunca yazıyor.

RAI: Ücret ne kadar?

Volonte: Yılda bir milyon.

RAI: Yani on milyon.

Volonte: Evet... o para benim şahsen, söz konusu STK’nın başında olan Süleymanov’a verdiğim danışmanlık karşılığı ödendi.

...

RAI: Ayda 105,000 avroluk havaleler aldığınızı gördüm. Bu doğru mu?

²³ İtalyan Ceza Kanunu’nda, Madde 318’de tanımlanan suç için 1 ile 6 yıl arasında hapis, Madde 648 (mükerrer)’de tanımlanan suç için ise 4 yıldan 12 yıla kadar hapis ve 1,032 avrodan 15,493 avroya kadar para cezası öngörülüyor.

²⁴ Rapor (RAI 3), “[Havyar Demokrasisi](#)”, 21 Kasım 2016.

Volonte: Evet, doğru olabilir.

RAI: Azerilerin parayı havale ettiği Barlassina'daki bankaya, en başlarda, bu ödemenin zirai konularda verilen danışmanlık için olduğunu söylemişsiniz.

Volonte: Evet, çünkü muhasebeci ile benim aramda bir yanlış anlama oldu...

RAI: Muhasebeci Antonini mi?

Volonte: Ta kendisi. Yani basit bir yanlış anlama durumu oldu.

RAI: Muhasebeci yanlış mı anladı?

Volonte: Evet ikimiz de yanlış anladık.

...

RAI: Bakın, bankaya sunulan fatura neredeyse bomboş. Hiçbir boşluk doldurulmamış. Sonra da Jetfield adlı bir şirket ile bir danışmanlık işinden bahsediyorsunuz.

Volonte: Evet

RAI: Bu şirketin sahibi olan ana şirket Marshall Adaları'nda. Bu sizi, nasıl söylesem, şüpheli bir durumla karşı karşıya olduğunuzu düşünmeye sevk etmedi mi?

Volonte: Ama ben temasta olduğum kişilere güveniyordum. Dolayısı ile...

Bu konuşulanlardan sonra, RAI'den Paolo Mondiani ile gelişen diyalog da gösteriyor ki, Luca Volonte, Avrupa Konseyi'ndeki siyasî kariyerine devam edebileceğine dair umudunu korumaktaydı.

RAI: İnsan Hakları Komiseri olmak istediğinizi söylemişsiniz.

Volonte: Tam olarak öyle dememiş olabilirim.

RAI: Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları Komiseri demiştiniz... Neyse, yani özünde bunu kastedtiğiniz bir beyandı.

Volonte: Uluslararası siyasete dönmek isterim tabii.

RAI: Pekiyi, Süleymanov'un sahibi olduğu bir şirketten para almış biri olarak nasıl İnsan Hakları Komiseri olacaksınız? Şirketinizin sadece Azerbaycan'dan para almış. Yani, tam da sözünü ettiğiniz insan haklarını ayaklar altına almış bir ülkeden para almış biri olarak nasıl güvenilirliği haiz bir İnsan Hakları Komiseri olabilirsiniz?

Volonte: Evet, Bu iyi bir soru. İnsan haklarını ayaklar altına alan bir ülkede insan haklarını savunan ve insan haklarına saygıyı teşvik eden bir vakıftan para aldım diye yani? İlginç bir yaklaşım ve soru.

RAI, belgesel çerçevesinde, 2013'e kadar AKPM üyesi olan Luigi Vitali (Forza Italia) ve İtalya-Azerbaycan parlamentolararası dostluk grubu başkanı ve hâlihazırda AKPM üyesi olan Sergio Divina (Lega Nord) gibi Azerbaycanla bağlantılı diğer İtalyan parlamenterlerle de görüştü.

Luigi Vitali (AKPM üyesi)

RAI: 15 Aralık 2012’de Luca Volonte Azeri vekil ve lobici Müslüm Mammadov’a bir e-posta yolladı. “Çok miktarda dostumuzun adını oylama öncesi tartışmada öne çıkarmalıyız ... Vitali’ye söyle Iwinski’yi ve diğerlerini EPP’yi desteklemeye ikna etsin ... Strasser’e karşı ... kendi görüşlerini dile getirsinler.” Elhan Süleymanov adlı Azeri siyasetçiyi tanıyor muydunuz?

Vitali: Gayet tabii, gayet tabii.

RAI: İddiaya göre, Milanolu savcıların yazdıklarına bakılırsa Volonte’ye para akışı onun kanalı ile gerçekleşmiş. İki milyon üç yüz doksan bin avro.

Vitali: Anlıyorum. Benimle ilgisi ne var bunun?

RAI: Azerbaycan’dan bir, iki kutu havyar kabul ettiğiniz oldu mu?

Vitali: Evet. Noel tatili öncesi... o bahsettiğiniz parlamenterden bir kutu havyar geldi.

RAI: Sadece bir kutu havyarla yetindiniz yani...

Vitali: Yani demek ki ben çok şanssızmışım. Yani eğer gerçekten o kadar para ortalıkta dolaşıyorsa, gerçekten çok şanssız olduğumu kabul etmeliyim.

Sergio Divina (İtalyan parlamenter, AKPM üyesi)

RAI: Siyasî mahkûmların serbest bırakılması için Haziran 2015’de Avrupa Konseyi’nde yapılan oylamada olumsuz oy kullandınız. Neden?

Divina: Çünkü bu oyunlara katılmayı reddediyorum.

RAI: Ne tür oyunlar?

Divina: Azerbaycan'ın demokrasi olmadığını iddia eden, bir başkan ya da bir nevî hanedan cumhuriyeti olduğunu söyleyenler hikayenin sadece yarısını dile getiriyor. Bu karşılıklı ilişki ağından kim yararlanıyor bilmiyorum. Sanırım İtalya lehine pek çok avantaj sağlanıyor. Bizler de -herşeyden çok kendi ülkemizin çıkarı doğrultusunda- Azerbaycan'ın gelişmesi ve ilerleme kaydetmesine yardımcı oluyoruz.

RAI: Ama Azerbaycan'da 100 kadar siyasî mahkûm hâlâ hapiste – yani fikirleri nedeni ile hapiste olan insanlardan bahsediyoruz. Aralarında gazeteciler de var. Bu konuda ne yapıyoruz?

Divina: Bu insanlardan bazıları İtalya'da da birkaç ay hapse girebilirdi.

Yolsuzluğun Faturasını Ödemek

İnsan hakları alanında AKPM'deki yolsuzluklar, kurbanı olmayan suçlar değil. Yolsuzluğa bulaşan bazı AKPM üyeleri çıkar sağlarken, Azerbaycan ya da başka ülkelerde vatandaşlar Avrupa'nın insan hakları kurumlarının yolsuzlukla mücadeledeki başarısızlığının bedelini ödüyor.

Azerbaycan rejimi açısından Ocak 2013 oylaması bir zaferdi. Ancak o oylama Bakü'deki insan hakları aktivistleri için felaket anlamına geliyordu. Bu sonuçtan cesaret alan, insan hakları savunucularından ve muhaliflerden kurtulmayı kafasına koyan rejim, düzmece suçlarla daha fazla insan tutuklayarak daha da ağır cezalara mahkûm etmeye başladı. Yüzlerce insanlık bu listede üç kişi özellikle öne çıkıyor. Bu üç kişinin aynı zamanda Avrupa Konseyi ile ilişkileri bulunduğunu hatırlatalım.

Ilgar Mammadov, muhalif Cumhuriyetçi Alternatif'in (REAL) lideri. 04 Şubat 2013'de yani Strazburg'daki oylamadan birkaç gün sonra tutuklandığı sırada Bakü'deki Avrupa Konseyi Siyaset Okulu'nun yöneticisiydi. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi davayı siyasî dava ilân ederek Mammadov'un serbest bırakılmasını talep etti. Ancak Aralık 2016 itibarıyla REAL'in lideri hâlâ demir parmaklıklar ardında bulunuyor.²⁵ Bakü rejimi kararı uygulamaya koymadığı için henüz bir müeyyideye tâbi tutulmuş da değil.

Anar Mammadlı, Azerbaycan'ın en önde gelen bağımsız seçim izleme teşkilatının kurucusu. Rejim Christoph Strasser'e vize vermeyince, Alman raportör, hazırlamakta olduğu siyasî mahkûmlar konulu rapor için Mammadlı'yı Mayıs 2012'de Berlin'e davet etti. Strasser'e konuyla ilgili bilgi aktaran Mammadlı'nın bizzat kendisi Aralık 2013'de siyasî mahkûm olarak tutuklandı ve beş yıl hapis cezasına çarptırıldı. Hapisteyken Avrupa Konseyi'nin bağımsız bir komitesi kendisine 2014 Vaclav Havel İnsan Hakları Ödülü'nü verdi. Mammadlı Mart 2016'ya kadar hapiste kaldı.²⁶

Hatice İsmailova sık sık Azerbaycan Devlet Başkanı'nın ailesinin adının karıştığı yolsuzluklara dair araştırma yapan, dünyadaki en başarılı araştırmacı-gazetecilerden biri. 2014'de Azerbaycan'daki siyasî mahkûmların listelenmesine yardımcı oldu. Bu listenin geniş çaplı dağıtımını yapıldı. O yılın Ekim ayında İsmailova'ya seyahat yasağı getirildi. Aralık

²⁵ Rebecca Vincent, [“Release Ilgar Mammadov”](#)[Ilgar Mammadov'u Serbest Bırakın], *Open Democracy*, 26 Eylül 2016.

²⁶ Front Line Defenders, [“Case History: Anar Mammadlı”](#) [Anar Mammadlı Davasının Geçmişi].

2014’de düzmece suçlarla tutuklandı, yargılandı ve Mayıs 2016’ya kadar hapsede kaldı. Hatice İsmailova hâlâ yurtdışına çıkamıyor.²⁷

Bunlar Bakü rejimine muhalif olduğu ve eleştiriler yönelttiği için, Ocak 2013 oylamasından sonra tutuklanan çok sayıda insandan sadece üçü. Eylül 2013’te İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Azerbaycan hakkında yayınladığı 100 sayfalık *Vidaları sıkıkmak* adlı raporuna bir bakalım:

“Bakü belediyesi 2006 itibarıyla şehir merkezinde muhalif gösteri düzenlenmesine genel bir yasak getirdi. Yetkililer, çoğu zaman şiddet kullanarak, izinsiz gösterilere müdahale ettiler. Barışçıl protestocu, organizatör ve katılımcıları tutukladılar.”²⁸

Şimdi de, 08 Ekim 2013’te, Azerbaycan’daki başkanlık seçimlerinin hemen öncesinde, Uluslararası Af Örgütü’nün söylediklerine kulak verelim: “Neredeyse her gün sivil toplum aktivistlerine yönelik yeni tutuklamalar gerçekleştirildiği haberlerini alıyoruz. Şu ana kadar kaç muhalifin bu durumda olduğunu ve süreçlerin ne kadar süratli işlediğine dair net birşey söylemek mümkün değil.”²⁹

Aslında o tarihten bugüne değişen bir şey yok. 26 Kasım 2016’da Azerbaycan’daki siyasî mahkûmların birleştirilmiş listesi oluşturulması için çabalayan çalışma grubunun paylaştığı son sayılar şöyle: Azerbaycan’da hâlihazırda 119 siyasî mahkûm ve daha incelenmesi gereken ilâve 25 dosya bulunuyor.

Avrupa Konseyini Geri Almak

Pierre-Henri Teitgen Fransız direniş hareketinin ilk üyelerindendi. Gestapo tarafından yakalandı. Daha sonra Nazilerin elinden kurtulmayı başardı. 1945’de De Gaulle hükümetinde Adalet Bakanı oldu. Avrupa Konseyi’nin kurulması aşamasında ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin yazılmasında anahtar rol oynadı.

Liberal demokrasiye yönelik, henüz başlangıç aşamasında olan tehditlerin asla gözardı edilmemesi uyarısını sıklıkla yapan Teitgen’e kulak verelim: “Demokratik bir ülkenin totaliter bir sisteme bir günde geçmesi çok ender rastlanacak bir olay. Genelde özgürlüğün kademeli olarak aşındığı bir dönem sonunda böylesi bir geçiş mümkün olur.”³⁰ Ağustos 1949’da Avrupa Konseyi’nin bağlayıcılığı olan bir insan hakları sözleşmesi yapmasına değinen etkileyici bir konuşma yapan Fransız siyasetçi, liberal rejimlerin Sovyetler’in yıkıcı tehdidiyle karşı karşıya olduğuna dikkat çekerek Avrupa Konseyi üyelerinin demokratik özgürlükleri müdafaa için elele vermeleri gerektiğini vurgulamıştı. Teitgen konuşmasını Avrupalıların yakın geçmişte yaşadığı bir tecrübeye gönderme yaparak sonlandırmıştı:

²⁷ *The Guardian*, [“Investigative journalist Khadija Ismayilova freed in Azerbaijan”](#)[Araştırmacı-Gazeteci Hatice İsmailova Azerbaycan’da Serbest Bırakıldı], 25 Mayıs 2016.

²⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), [“Tightening the Screws: Azerbaijan’s Crackdown on Civil Society and Dissent”](#) [Vidaları Sıkıkmak: Azerbaycan’ın Sivil Toplum ve Muhalefete Yönelik Baskı ve Engellemeleri] 01 Eylül 2013.

²⁹ Uluslararası Af Örgütü, “Azerbaijan in downward spiral of oppression ahead of presidential elections” [Başkanlık Seçimleri Öncesinde Azerbaycan’da Gelişen Baskı Sarmalı], 08 Ekim 2013.

³⁰ A. W. Brian Simpson, *Human Rights and the End of Empire – Britain and the Genesis of the European Convention* [İnsan hakları ve İmparatorluğun Sonu – Britanya ve Avrupa Sözleşmesi’nin Oratya Çıkışı], Oxford Univ. Press, 2010[2001], s. 662.

“Sayın Başkan, ben Gestapo hapisanesindeyken, bir erkek kardeşim Dachau’da, bir kayınbiraderim ise Mauthausen’de ölmekteyken, Fransız Parlamentosu’nun bir üyesi olan babam Buchenwald’daydı. Babam bana kampın ihtişamlı kapısında şu korkunç kelimelerin yazılı olduğunu söylemişti: “Haklı ya da Haksız, Anavatan!” Sanırım, ilk toplantımızda hep birlikte, Avrupa’da bundan böyle sadece *haklı* anavatanlar olacağını ilan edebiliriz.”³¹

Teitgen’in eş raportörü, önde gelen Britanyalı avukat ve muhafazakar siyasetçi David Maxwell-Fyfe ise şu noktaya dikkat çekmişti: “İnsan hakları konusunda benzer bir yaklaşıma ve bu haklara saygı noktasında köklü bir tecrübeye sahip ülkeler henüz bu durumda olmayanlara örnek teşkil etmeli.”³²

Avrupa Konseyi’nin, Avrupa’nın otokratik geçmişini bilen, hukukun üstünlüğüne karşı tehditlerin bilincinde siyasetçiler tarafından, içerde ve dışarda insan haklarına saygı göstermeyenlere bu hakları hatırlarak savunan bir demokrasiler kulübü olarak kurulduğunu unutmayalım. Gün, bu ruha yeniden kavuşma günüdür. Gün, ele geçirmiş olanların elinden Avrupa Konseyi’ni geri alma günüdür.

³¹ A.g.e., s. 673.

³² David Maxwell-Fyfe gibi Britanyalı hukukçular Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin kaleme alınmasında önemli rol oynadı. 1951’de bu sözleşmeyi ilk onaylayan ülke de Birleşik Krallık oldu.

Ek – Şimdi Ne Yapılmalı?

Yardımcı olması için birkaç yorum³³

Pekiye, şimdi ne yapılmalı? Tabii ki Süleymanov-Volonte arasındaki “alışveriş”, Ocak 2017 sonunda gerçekleşecek ilk oturumda AKPM’nin gündeminde olmalı. AKPM Başkanı Pedro Agramunt ve AKPM Başkanlık Bürosu’nun bazı üyelerinin bunu engellemeye çalışabilir. Hâlâ süren bir soruşturma ile ilgili yorum yapmak doğru değil savını Kabul etmek mümkün değil çünkü Luca Volonte zaten başka AKPM üyelerinden 2.3 milyon avro aldığını ve bu havalelerin Azerbaycan’daki insan haklarına dair önemli bir oylamanın tam öncesinde başladığını kamuoyu önünde kabul etmiş bulunuyor. Eğer bu durum, AKPM üyelerinin uyması gereken Davranış Kuralları’na aykırı değil ise, o zaman söz konusu kuralların hiçbir değeri olmadığını söylemek mümkün.

Strazburg’daki yolsuzluk bataklığını kurutmak için retorik geliştirmek yeterli değil. Her türlü ciddi reforma statükodan beslenenlerce sağlam bir direniş gösterileceği muhakkak. Bu nedenle, AKPM üyeleri, AKPM sekretaryasındaki yetkililer, üye devlet hükümet mensupları ve ulusal parlamentolarda vekiller arasında vaziyetten endişe duyanlar kararlılıkla hareket etmeli. Bu kişiler, havyar diplomasisinin dünyadaki en önemli insan hakları kurumlarından birinin güvenilirliğine yönelik ölümcül bir tehdit olduğu gerçeğine işaret etmelidir.

Ocak 2017’deki AKPM oturumunda geliştirilmesi umuduyla bir takım önerilerimiz sizlerle paylaşmak istiyoruz:

1. AKPM derhal diğer üyelere rüşvet vermekle suçlanan Elhan Süleymanov ve Müslüm Mammadov’un üyeliklerini başlatılacak soruşturma süresince askıya almalı. AKPM tüm Azerbaycan Delegasyonu’nun oy hakkını Ocak 2017’den başlamak üzere, söz konusu rüşvet olaylarının sonlandığı yönünde güvenilir bilgi sağlanıncaya kadar askıya almalı.
2. 23 Ocak 2013’teki oylamaya düşen gölge nedeni ile AKPM derhal, Azerbaycan’daki siyasî mahkûmlar hakkında güvenilir bir raportör atamalı. Bu raportör AKPM tarafından Ekim 2012’de kabul edilen siyasî mahkûm tanımını temelinde hareket etmeli. AKPM dışarıdan bir insan hakları uzmanını eş raportör olarak atamayı değerlendirmeli. Bu eş raportör sürecin ahlâkî bütünlük çerçevesinde ilerleyip ilerlemediğini gözlemlemeli.
3. Avrupa Konseyi’nin Bakanlar Komitesi bu konuyu görüşmeli ve bu tür konularda tecrübeli ve bağımsız bir soruşturmacıyı 2001’den bugüne Azerbaycan’ın hem Komite hem de AKPM’de rüşvete bulaştığı iddialarını mercek altına alması amacıyla görevlendirmeli.
4. Fransa, İspanya, Almanya ve diğer bazı ülkelerdeki savcılar, İtalyan meslekdaşları ile temasa geçerek söz konusu sure zarfındaki şüpheli davranışları soruşturmada işbirliği yapmalılar. AKPM’nin ve başka uluslararası kurumların ele geçirilmesi sadece İtalya özelinde incelenmesi gereken bir sorun değil.

³³ ESI’nin Havyar Diplomasisi serisinin Ocak 2017’de çıkması planlanan üçüncü raporunda bu noktalara daha ayrıntılı eğileceğiz.

5. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Thorbjorn Jagland, AKPM üye ve yetkililerinin yolsuzluğa bulaşmasının hiçbir şekilde mâzur görülmeceğine dair net bir açıklama yapmalı.
6. Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin hükûmet ve parlamentoları, hem tespit edilen bu durumlara, hem de bunlardan hareketle belirginleşen yapısal sorunlara ne kadar ciddi yaklaştıklarını net bir şekilde göstermeli ve hareket geçmemenin artık seçenekler arasında yer almadığının altını çizmeli. İnsan hakları ihlallerini görmezden gelmek için başka devletlerden ödeme kabul eden parlamenterlerin bulunduğu bir Avrupa Konseyi'nin, ne her hangi bir hakkın korunması yönünde etkili olduğundan bahsedilebilir ne de böyle bir kulübe üyeliğin bir anlamı olduğundan. Tüm AKPM üyeleri aynı zamanda ülkelerinde de parlamenter. Dolayısıyla bu parlamentolar AKPM'de görev yaptıkları dönem boyunca kendi üyelerinin uymaları gereken davranış kurallarını sıkılaştırmalı; bunlara uygun hareket edilip edilmediğinin denetimini ve açıklama/bildirimde bulunma şartlarına uyulup uyulmadığını yakinen takip etmeli.